

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesaurus Eloquentiae Sacrae Et Profanae, Saluti & incolumitati Rerumpublicarum utilissimae

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Eloquentiæ flagitia à disertissimis, modestissimisq[ue] Scriptoribus
caperata fronte, atq[ue] acida lingua corripuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

subfessorem appellare; si impudentiæ addita-
 mentum, si complurium vitiorum irritamen-
 tum, de vultus adulterijs meditata adulteria
 castitatis, divini impugnationem operis, &
 veritatis prævaricationem nuncupare; si oculo-
 sa Diabolo infectos impudicarum ac pro-
 stitutarum insignia, amentiam, & naturæ ad-
 ulterium dicere; si publicæ meretricis tesse-
 ram, si superbiæ vexillum nidumq; luxuriæ,
 si opprobrij spolia; si arma ad pudicas, clau-
 sasq; matronas expugnandas facta, si beluas
 humanâ effigie oblectæ corporum impudē-
 tissimè detegentes vocare, sine ullâ immodē-
 stæ notâ fas fuit: quidni etiam eadem con-
 vicia in orationum, atq; Concionum luxum,
 in acuminum, atq; ornamentorum intempe-
 rantiam tot partibus, ac nominibus, nocen-
 tiores jactare mihi jure licuerit? Mentiar
 enim, Antistites gravissimè, mentiar, si quid
 his contumelijs mordacius mihi in Adversa-
 rios uspiam excidit; aut si tale quid unquam
 à me dictum offenderitis, actutum si ylo in-
 ducite, delete, eradite, lacciateq;.

*Eloquentiæ flagitia à disertissimis,
 modestissimisq; Scriptoribus ca-
 perata fronte, atq; acida lin-
 gua corripuntur.*

297 **V** Erum quid agimus, Auditores?
 quid per circuitum, ac flexum,
 quod in cōspectu jacet, investigamus? Quam
 vehc-

vehementer eum, atq; insignitè Auctores sapientissimi, quà prisci, quà recentes, Orationum, Concionumq; corruptelas exagitant? Eant isti, qui, quod nesciunt, temerè carpunt; quod non legerunt, confestim explodunt, quod non audierunt, inconditè alatrant. eant, inquam, per monumenta Majorum eant, & Scriptorum varia excutiant volumina, socordiamq; & ignorantiam semel valere jubeant; & quo in pretio, atq; honore eloquentiæ perduelles, per solum etiam ornamentorum luxum, ne dum per insanam doctrinam, apud cordatos quosque viros habeantur, discant aliquando.

298 Vultis primò profanarum corruptores Orationum fœdè proscissos intueamur? Libentissimè. Divinum ipsum appello Platonem, qui in Phædro falsam Rhetoricam coquinariam facultatem vocat. Platoni succenturio majorem Aristotelem, ^a qui eos, qui poetico morè in oratione loquuntur, quia rem indecoram faciunt, & ridiculos, & frigidos fieri pronuntiat ^b. Viriq; Demetrium Phalarcum adjungo qui scurrilia omnia, & quæ alterius tantum oblectandi gratiâ dicuntur, & obscœna esse, & mimis aptiora tradit. An verò quicquam lenius agit M. Tullius, qui de logodædalorum Orationibus differens ita eas acciter vellicat? Quo magis sunt (inquit) Herodorus, Thucydidesq; mirabiles quorum ætas quam in eorum tēpora, quos nominavi, incidisset sorgis-

a lib. 3 Rhetor. cap. 5.
b Particula. 85.

finē tamen ipsi à talibus deliciis, vel potius ineptiis absuerunt. Num placidior est Fabius Quintilianus, qui idem vitii genus acerbè lugillat? ^a Ornatus (inquit) virilis, fortis, & sanctus sit; nec effeminatam levitatem, nec fuculentum colorem amet; sanguine, & viribus niteat. Quibusilla quoque sunt contestantur: In univèrsam autem, si sit necesse, auram potius, atque asperam compositionem malim esse, quàm effeminatam, & enervem, qualis apud multos, & cotidie magis lascivi vimus syntonorum modis saltitantes. Multò autem fufius, ac severius alio loco. ^b Falluntur enim (ait) plurimum, qui vitiosum, & corruptum dicendi genus, quod aut verborum licentiâ resultat, aut puerilibus sententiis lascivit, aut immodico tumore turgescit, aut inanibus jocos bacchatur aut casurus, si leviter excutiantur, fosculis viret, aut precipitia pro sublimibus habet, aut specie libertatis insanit; magis existimant populare, atque plausibile.

299. At quanto adhuc asperius, Stoicâque prorsus libertate L. Annaeus Seneca Meconatis eloquentiam criminatur? ^c Quid ergo? Non oratio ejus, inquit, aequè soluta est, quàm ipse disinctus? Non tam insignita illius verba sunt, quàm cultus, quàm comitatus, quàm domus quàm uxor? Magni ingenii vir fuerat, si illud egisset viâ rectiore, si non vitasset intelligi, si non etiam in oratione difflueret. Videbis itaque

^a Lib. 9. cap. 4.
^b Lib. 12. cap. 7.
^c Epistola 15.

loquentiam ebrii hominis involutam, & errantem, & licentia plenam. Et pauld post. Maxima laus illi tribuitur mansuetudinis: pepercit gladio sanguine abstinuit, nec ullā aliā re, quid posset, quā licentiā ostendit. Hanc ipsam laudem suam corruptit istis orationis portentissima deiciis. Apparet enim mollem fuisse, non mitem. Hoc ista ambages compositionis, hoc verba transversa, hoc sensus mihi magni quidem saepe, sed enervati dum exeunt, cui vis manifestum facient, morū illi felicitate nimia caput. Et paucos adversus infra. Quum assuevit animus fastidire, quae ex more sunt, & illi pro sordidis solita sunt: etiam in oratione, quod novum est, querit, & modū antiqua verba atq; exoleta revocat, & profert: modo fingit ignota, & deflectit: modo id, quod nuper increbuit, pro cultu habetur, audax translatio, ac frequens. Sunt qui sensus praedant, & hinc gratiam sperant, si sententia peperiderit, & audienti suspicionem sui fecerit. Sunt qui illos detineant, & porrigant. Sunt qui non usque ad vitium accedant. Necesse est enim hoc facere, aliquid grande tentanti, sed qui ipsum vitium ardent. Itaq; ubicunq; videris orationem corruptam placere, ibi mores quoq; à recto descivisse, non erit dubium. Quomodo conviviorum luxuria, quomodo vestium, egra civitatis indicia sunt; sic orationis licentia (si modū frequens est) ostendit animos quoque, à quibus verba exeunt, procidisse. Mirari quidem non debet, corrupta excipi, non tantū à corona sordiditate, sed ab hac turba quoque cultiore. Tegis enim isti inter se, non iudiciis distant. Hoc magis mi-

rari potes, quod non tantum vitiosa, sed & vitia
laudantur. Postremo tandem subdit. Talis est
oratio Meccenatis, omniumque aliorum, qui non
casu errant, sed scientes, volentesque. Hoc à ma-
gno animi malo oritur. Quomodo in vino non
ante lingua titubat, quam mens cessit oneri, &
inclinata vel prodita est, ita ista oratio, quid a-
liud, quam ebrietas?

300. Hæc Seneca, à quo quàm parum abie-
Musonius de eloquentiâ apud Agellium ita
disputans: a Quum Philosophus hortatur, mo-
net, suadet, objurgat, aliudve quid disciplina-
rum differit; tum qui audiunt, si de summo, &
soluto pectore, obvias vulgatasque laudes effu-
tiunt, si clamitant, etiam si gestiunt, si vocem
ejus festivitibus, si modulis verborum, si qui-
busdã quasi frequentamentis orationis moven-
tar, exagitantur, & gestiunt, tum scias, & qui
dicat, & qui audit, frustra esse, neq; illic philoso-
phum loqui, sed tibicinem canere. Ad stipulatur
quoque Corn. Tacitus, seu Quintilianus, vel
quicumque Dialogi de causis corruptæ elo-
quentiæ Auctor est, gravis omnino, ac diser-
tus. b Caterum si omisso, inquit, optimo illo, &
perfectissimo genere eloquentiæ, eligenda sit for-
ma dicendi; malim hercule, Caji Gracchi im-
petum, aut Lucii Crassi maturitatem, quàm
calamistros Meccenatis, aut rinnius Gallionis.
aveo melius Oratorem vel hirtâ togâ induere,
quàm sucatâ, & meretriciis vestibus insignire.
Neque enim Oratorius iste, imò hercule ne virilis

V 2

qui-

a Lib. 5. Noct. Attic. cap. 1.

b In Dialogo.

quidem cultus, quo plerique temporum nostrorum actores ita utuntur, ut lascivia verborum, & levitate sententiarum, & licentiâ compositionis, histrionales modos exprimant.

301. Quod si ad nostræ tempestat's Scriptores descendamus, quàm præclare in tem meam Joannes Perpinianus in Oratione, quam habuit, de avita dicendi laude recuperanda? * Hinc (inquit) profeminata sunt illa pueriles opiniones & absurda, quas nonnulli jam solas in scholis intolerabili cum arrogantia, & fastidio pro verissimis, certissimisque jactant: bene dicere, non persuadere, finem esse Oratoris: solam elocutionem esse hujus artis, aut elocutionem cum pronuntiatione, & actione: ridiculum esse nunc querere numeros in Oratione. Videlicet stipites repente nos, aut lapides factos esse arbitrantur, quos putant subito quodam animi stupore omnem ejus rei, que maximè cognata est mentibus nostris, sensum amisisse. Hac & alia permulta isti nobilissimorum Scriptorum inepti correctores invexerunt. Et pau'ò infra. Et videte, quantum inter modestiam veterum, & istorum impudentiam distet Socrates apud Platonem. Den que. Illi propter vetustatem etiam se inferioribus humanissimè singularem honorem deserebant, isti quem antiquissimis auctoribus honorem omnia secula concesserunt, hunc eis impudentissimè detrahere nituntur. Quamquam istorum levitatem gravitati veterum inimicam esse non miror. illud miror, esse tam multos, qui quorum facta imitentur, eo

rum exitus non perhorrescant, quum viderimus eum, qui se signiferum prabuerat ad antiquorum auctoritatem evertendam, desertam religionem, se ad impietatis, & impuritatis castra contulisse.

302. Verum si quis alius Tullianæ eloquentiæ imitationem adversus ejusdem desertores, acerrimè propugnavit, is Julius certè Nigronus in decem eâ ferè de re Orationibus fuit, è quibus, quum plurima huc quã commodissimè possem advocare, hæc tamen paucissima lat habeo delibare. * At relinquamus (inquit) illorum tam foedam, manifestamque stultitiam, quorum simillimi sunt, & pari objurigatione dignissimi qui in imitatione Ciceronis, si quid vetustatem sapit, observant, si quid licenter pro auctoritate, quã pollebat, novavit, avidius arripiunt. Et mox, simias Ciceronianas non imitatores eos appellaverim, qui deteriora, qui reprehensa, qui vitii finitima, pro veris, germanis, manifestisque virtutibus imitatione conlectantur. Vi enim bestia illa turpissima, ut loquitur Ennius, ineptiarum actiones ridiculas, ac deformes exprimit, quibus spectantium risum moveri non concinnas, serias, decoras, quã laudem ex admiratione provocarent; sic ineptissimi Ciceronis, aliorumque bonorum Oratorum imitatores, qui de venis aureis, & argenteis optimorum auctorum, orichalcum, atque stannum effodiunt; de fluminibus eloquentiã pro gemmis atenas, pro margaritis calculos expiscantur; de fontibus ingeniorum pro pura, & clara, turbidã

V 3

& in-

* Orat. 16. num. 22.

Et inquinatam hauriunt aquam; imprudentia, stultitiaque sua debitas, meritasque persolvunt pœnas. Ita Niglonus

303. At quanto contentius, ac vehementius hos ipsos logodædalos Nicolaus Caussinus vir eloquentissimus aculeato stylo perstringit? *a* Huic ego gravitati (scilicet viri eloquentiæ) puerilem (inquit) qua nunc est in multis, loquacitatem non annuero plenâ vanitatis, & futilium propè deliramentorû. Evēnit enim, ut qui propter pectoris angustias hoc sublime dicendi genus generosa mentis factum non satis capiebant, leves homines, & Graculi, toti se ad literarum aucupia, phrases, & periodos conferrent, non secus ac pueri, qui quum auri, & margaritarum pretia nesciant, pictos in litore calculos legunt. Libro autem secundo eloquentiâ sic expostulantem inducit: *b* Postquam ventosa illa loquacitas juvenum animos ad magna surgentes, veluti pestilenti quodam sidere afflavit, dulce fuit omnibus desipere: pudentiam etiam aliquos non insanire, & eò deveniunt amentia, ut nescio cuius Asini lordes purpuras suas esse dicerent! ô tempora! ô mores! Tū eloquentiæ positrâ personâ; Hâc miserabili voce (illico subjicit) commotis omnium animis, primùm comploratio, deinde tumultus. Alii clamabant carnifices eloquentia, ad remos; alii corruptores literarum ad bestias; alii, utinam flores veteris disciplina, ad Tartara. *c* Rursum postea Marcum ipsum Tullium hâc ratione lo-

a Lib. 1. de sacra & profana eloquentia, in prof. *b* Lib. 2. cap. 17. *c* Lib. 2. cap. 22.

loquentem facit. Equidem si sibi hoc sumunt Adversarii mei, stante me non posse veterem disciplinam corrumpere, quam illi omnium virium contentione convellere decreverunt: Patior libenter me pro literarum incolumitate, gloria, & ornamentis, vestrisque omnium studiis perditorum hominum furori, tanquam vallum opponi. Et spatio haud magno interjecto. Mirari (inquit) tamen satis non possum inimicorum (non dicam) audaciam (jam enim vulgare vitium est) sed amentiam, impudentiamque singularem.

304. Demum politissimus Vincentius Guinifius peculiari Allocutione de literarum luxu elucubrata, quam bellè meæ causæ velificatur? Ego verò (ait*) nunquam probavi, ut in homine petulantiam, ac vultus hilaritatē dissolutè festivam, sic in eloquentia nimis effusam, immodestamque quasi latitiam, lautitiāque, & risus orationis, & gaudia. Tum deinde. Nam abundet, ut libet oratio; nisi etiam redundet, atque extra ripam rationis effluat, eloquens, admirabilis, divina non dicitur, quum tamen interdum, nescit qua ludibria levissimis planè sonis, atque inanibus excitet, mellitosque verborum globos, & Cerbero dignas offulas exponat, quibus insidias auribus, non animis faciat. Procul enormis istac, & plerumque ventosa loquacitas: despumet oratio, necesse est, ac bulla, ampullaque pueriles aliquando detumeant: illudque sit instar oraculi: non sanè majorem haberi laudem Oratoris, nōsse principium invenire, quàm finem. Verum ut hac ita sese habeant;

* Allocut. 3

V 4

alia

alia tamen est hoc aro communior sermonis in-
 temperantia. Nam vana illa foliorum umbra-
 cula, inutilisque verborum quasi propagines
 magnā partem amputavit atas, ac familiarius
 quodam vitium orationis, interea paucorum
 fecit. Siquidem eloquentia nunc luxus est, omni
 propemodum luxu carere; atq; in tantum super-
 vacanea recidere; ut etiam necessariis abstinea-
 mus. Ad extremum, In hortis sapientie iam de-
 licias facimus: sententiolas humiles, & circum-
 cisas, tanquam arbusculas manu retentas; bre-
 ves argutias, pressius quidem castigatas; sed
 sonsurā in sobolem abeunte, sensiculis inde plu-
 rimis, innumero velut herede progerminantes;
 ubiq; vibratos, tenuesq; spiritus, qui non modo
 animos pungant, fertantque, sed in ictu relin-
 quant aculeos; plerunque & vitam, usque adeo
 statim à vulnere moriuntur. Denique in deliciis
 hoc aro pumilioes sunt, & compendia, ut ho-
 minum, sic eloquentia. atq; hac ipsa frugalitas
 dicitur. qua verè luxuria est. Hæcine majestas,
 ac dignitas amplissima facultatis: picto quidem
 no phalerato; sed tenui angustoque navigio iam
 exaggerata merces imponitur; ad præruptos
 A hosce scopulos agitur? ad hæc brevicia inclemen-
 ter alliditur?

Vnguentati sacrarum prævaricatores Concio-
 num à divinis Oraculis, Sanctisque Patri-
 bus acerrimo stylo vituperantur.

305. **T**Ranseo jam, Auditores, à profanis
 Oratoribus ad sacros Concionato-
 res, pauloque fufius, ac diligentius, quam
 duris